

MONSINJORAS PETRAS BALTUŠKA: DVASINGUMO KELIAS (1970–2010 m.)

Aldona Vasiliauskienė

*Šiaulių universitetas, Vilniaus g. 88, LT-76285 Šiauliai, Lietuva
El. paštas aldona.vasiliauskiene@rstc.vu.lt*

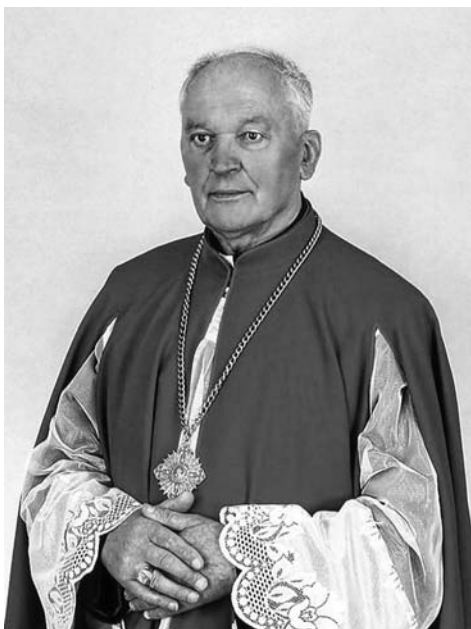
Anotacija. Straipsnyje apžvelgiama monsijoro Petro Baltuškos veikla Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios parapijoje, kurioje dvasininkas dirbo nuo 1970 m. 1954 m. rugsėjo 12 d. vyskupo Kazimiero Paltaroko išventintas į kunigus P. Baltuška vikaru dirbo trijose parapijose: Palėvenėje (1954–1956 m.), Anykščiuose (1956–1964 m.) ir Zarasuose (1964–1970 m.). Po 16 darbo metų vikaru paskirtas Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios klebonu. Iš 56 kunigystės metų 36 metus dirbo sudėtingu sovietinės okupacijos laikotarpiu. Kun. P. Baltuška sumaniai statė Gyvąją Bažnyčią, daug nuveikė remontuodamas bei puošdamas bažnyčias, sovietiniais metais įsitraukė į kovą dėl Bažnyčios ir tikinčiųjų teisių bei laisvių. Atgavus nepriklausomybę, monsijoras buvo tarp pirmųjų Panevėžio vyskupijos kunigų, nuėjusių į mokyklą dėstyti tikybos. Kun. P. Baltuška tapo aktyviu idėjų generuotoju ir organizatoriumi keliant iš užmaršties ir įamžinant kraštiečių bei kitų žymių asmenybių atminimą. Įsijungė į Lietuvos katalikų mokslo akademijos Utenos skyriaus kūrimą ir jo veiklą (pranešimai, pasisakymai, straipsniai rajoninėje bei respublikinėje spaudoje). Bažnytinė vadovybė, įvertindama kun. P. Baltuškos nuopelnus, 2001 m. spalio 15 d. suteikė jam kanauninko titulą, o 2006 m. liepos 14 d. Šventasis Tėvas Benediktas XVI kan. P. Baltušką paskyrė Jo Šventenybės kapelionu – monsijoru. 2004 m. liepos 6 d. kanauninkas P. Baltuška apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi.

Reikšminiai žodžiai: Petras Baltuška, kunigas, monsijoras, Daugailiai, Šv. Antano Paduviečio bažnyčia, parapija.

Įvadas

Rašyti apie dvasininką paskatino kelios aplinkybės. Pirmiausia tai, kad 2010 m. paskelbti kunigų metais, tad jiems turi būti skirtas ypatingas dėmesys. Kita aplinkybė yra ta, kad pastarųjų mėnesių spaudoje su pasimėgavimu teikia itin daug negatyvaus apie dvasininkijos luomą, tarsi sąmoningai nenorėtų matyti pozityvumo.

Utenos kraštas išugdė daug garbingų kunigų, be to, čia darbavosi ir dirbuojasi tikrai pagarbos susilaukę dvasininkai iš įvairių Lietuvos vietų. Tačiau iš Ramygalos krašto kilęs monsijoras pasirinktas neatsitiktinai: tai pirmasis Lietuvoje nedidelio bažnytkaimio – Daugailių – klebonas, įvertintas aukštu valstybiniu apdovanojimu – Gedimino ordinu. 2010 m. monsijorui jubiliejiniai – jam sukanka 80 metų, iš kurių pusė atiduota Daugailių kraštui ir jo žmonėms (1 pav).

1 pav. Monsinjas Petras Baltuška (2009 m.)

Fig. 1. Mgr. Petras Baltuška (2009)

2009 m. monsinjas paminėjo kunigystės 55-metį (1954 m. rugsėjo 12 d. vyskupas Kazimieras Paltarokas P. Baltušką išventino į kunigus). Dvasininkui net 36 metus teko dirbti sovietmečiu (1954–1990 m.), o dabar jau 20-us metus darbuojasi laisvoje Lietuvoje.

Monsinjas P. Baltuška 16 metų vikaravo trijose parapijose: Palėvenėje (1954–1956 m.), Anykščiuose (1956–1964 m.) ir Zarasuose (1964–1970 m.). Nuo 1970 m. paskirtas Daugailių klebonu ir čia darbuojasi iki šiol. Be šių keturių pagrindinių tenka aptarnauti ir kitas, gretimas, parapijas.

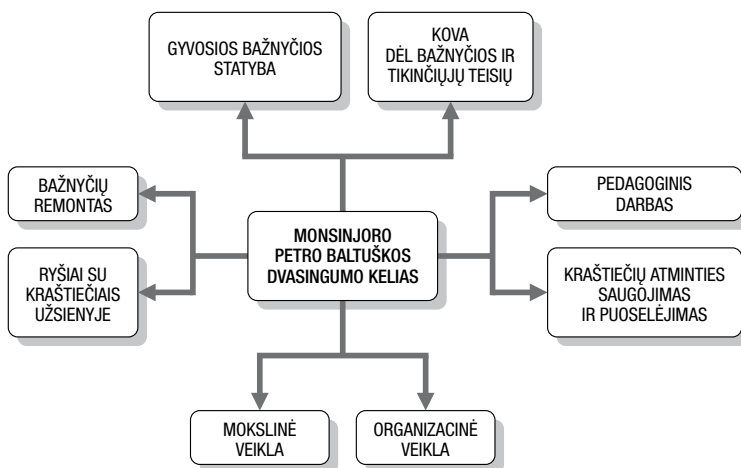
Nepaisydamas sveikatos negalavimų, monsinjas kruopščiai ruošiasi kiekvienam pamokslui, jį iliustruoja pavyzdžiais, žinomų autorių bei teologų mintimis. Ir dvasininkui visai nesvarbu, ar jo pamokslo klausys per šimtą, penkiasdešimtį ar vos apie dešimt šv. Mišių dalyvių.

Dvasininkas netapo vien bažnyčias bei

bažnytinius pastatus remontuojančiu ar gražinančiu kunigu, jo charakteris, erudicija padiktavo straipsnio *problemą* – gebėjimas išlikti dvasinga asmenybe 40 metų dirbant nedidelėje mažo Daugailių miestelio Šv. Antano Paduviečio bažnyčios parapijoje, kur tos monsinjoro erudicijos, jo dvasingumo tarsi ir nereikia. 40 metų vienoje parapijoje – ne taip jau dažnas atvejis Lietuvoje. Darbo *tikslas* – kun. P. Baltuškos dvasingumo kelias.

Uždaviniai: atskleisti Gyvosios Bažnyčios statybos svarbą; detalizuoti monsinjoro atliktą remontą bažnyčiose, įsigytus liturginius reikmenis; pristatyti monsinjoro kovą dėl Bažnyčios ir tikinčiųjų teisių ir laisvių kaip vieno dvasingumo kelių sovietmečiu išraišką; akcentuoti ryšius su kraštiečiais išeivijoje; apžvelgti atliktus darbus saugant ir puoselėjant kraštiečių atminimą; supažindinti su pedagogine ir moksline veikla.

Literatūra ir šaltiniai – naudotasi Panevėžio vyskupijos kurijos, Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios archyvine medžiaga, kunigo P. Baltuškos asmeniniu archyvu, straipsniais rajoninėje bei respublikinėje periodinėje spaudoje. Dalis straipsnių skirta monsinjoro jubiliejams, kituose atskleidžiama vienokia ar kitokia dvasininko veikla. Rašant straipsnį naudotasi ir paties kunigo skelbtomis publikacijomis (Baltuška 1993: 5; 1996: 4; 1997: 4; 2000: 13–15; 2001: 88–90, 2003: 3, 2008: 320–324). Būtina pastebėti, kad mokslinėse konferencijose straipsnio autorės perskaitytų pranešimų „Kun. Petras Baltuška – religinės kultūros puoselėtojas“ (2001 m.) (Vasiliauskiėnė 2002: 305–329) ir „Monsinjas P. Baltuškos dvasingumo kelias“ (2010 m.) (Vasiliauskiėnė 2010a: 3–4; 2010b: 4–5) tikslas – ne tik supažindinti mokslininkus su neeiline dvasi-

2 pav. Monsinjero P. Baltuškos dvasingumo kelias

Fig. 2. Mgr. Petras Baltuška's road of spirituality

ninko asmenybe, jo atliktais darbais, bet ir paskatinti tyrinėtojus domėtis monsinjero P. Baltuškos veikla.

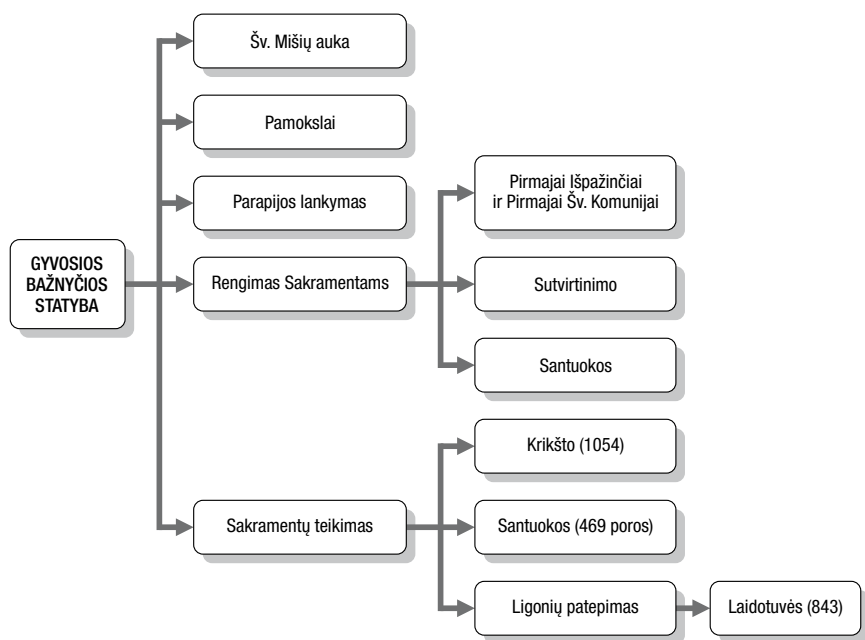
Monsinjero P. Baltuškos dvasingumo kelyje reikėtų išskirti aštuonias veiklos kryptis: vienos jų buvo itin svarbios sovietmečiu, kitos galėjo atsiskleisti tik Lietuvai tapus nepriklausoma (2 pav.). Parapijos telkimas, kūrimas ir puoselėjimas – pagrindinė dvasininkų veiklos kryptis, itin sudėtinga buvusi sovietiniais metais, nes okupacinė valdžia įvairiomis priemonėmis stengėsi apriboti kunigų bendravimą su tikinčiaisiais, ypač vaikais ir jaunimu: nebebus parapijiečių – Gyvosios Bažnyčios – nebereikės ir dvasininkų.

Gyvosios Bažnyčios statyba

Gyvosios Bažnyčios statyba itin svarbi kiekvieno kunigo gyvenime – tai visa pastoracinė veikla: šv. Mišių auka, pamokslai, parapijos lankymas, rengimas Sakramentams (Pirmajai Išpažinčiai, Šv. Komunijai, Sutvirtinimui, Santuokai), Sakramentų teikimas (Krikštas, Santuoka, Ligonų patepimas) (3 pav.).

16 vikaro darbo metų jau minėtose trijose Palėvenės Šv. Dominiko, Anykščių Šv. apaštalo evangelisto Mato ir Zarasų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčių parapijose bei 40 metų klebono pareigos Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios (4 pav.) parapijoje paliko ryškų pėdsaką ir parapijiečių, ir paties dvasininko gyvenime. Be to, pažymėtina, kad be šių keturių pagrindinių parapijų yra tekę aptarnauti (aptarnauja ir šiandieną) ir kitas gretimas parapijas. Pastaruoju metu – Antalieptės Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčios parapiją ir koplyčią Juknėnuose.

Darbo Daugailiuose 40-metis leidžia monsinjorui pajuokauti: krikštijau vaikus, vėliau juos tuokiau, o dabar krikštiju jų vaikus ir net vaikaičius.

3 pav. Pastoracinė veikla

Fig. 3. Pastoral work

4 pav. Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčia

Fig. 4. The St. Antonio of Padova church in Daugailiai

Tačiau per sovietinės okupacijos 20-metį (1970–1990 m.) ne vienas naujagimis ar ir vyresnis pakrikštytas slapčia, giliame vidurnaktyje ir ne visada tėvų ar giminaičių, kartais tik tėvų ar senelių pažįstamų atvežtas, bijantis tuo ateizmo laiku nemalonumų ar net netekti darbo.

Dar sudėtingiau buvo parengti vaikus Pirmajai Išpažinčiai ir Šv. Komunijai – vaikų mokymas bažnyčioje prieštaravo sovietinės valdžios skleidžiamai ateistinei ideologijai. Klebonas P. Baltuška sulaukė valdžios atstovų priekaištų net už tai, kad vasaros metu pas jį atostogauti atvyko sesers vaikai.

Dar Anykščiuose už įtaką moksleiviams, tarybinių įstatymų nesilaikymą ir antitarybinę propagandą kunigą P. Baltušką ne kartą barė Religijų reikalų tarybos prie TSRS MT įgaliojtinis Lietuvos TSR Justas Rugienis. Tačiau, laimei, viskas baigdavosi tik pabarimu.

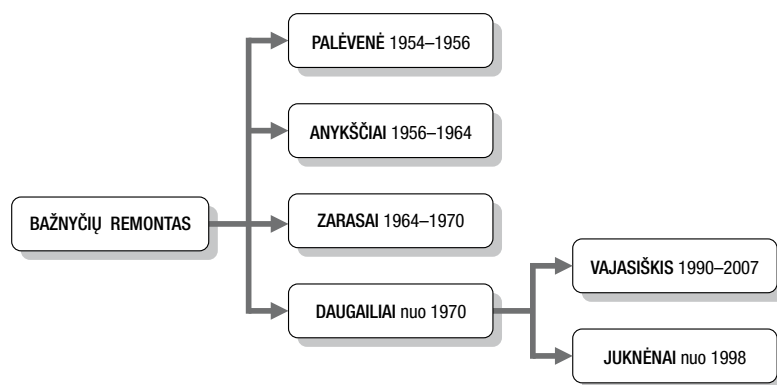
Nepaisant valdžios trukdžių, monsinjoras rasdavo būdų parengti vaikus ir Pirmajai Komunijai, ir Sutvirtinimui.

Daugilių bažnyčioje saugomos Krikšto, Santuokos ir Mirusiųjų registravimo knygos atskleidžia monsinjoro P. Baltuškos darbą statant Gyvąją Bažnyčią: nuo 1970 m. iki 2010 m. sausio 1 d. monsinjoras Daugailiuose pakrikštijo 1054 asmenis, sutuokė 469 poras bei palaidojo 843 mirusiuosius (Daugilių ... 1970–2010).

Bažnyčių remontas

Kiekvienas kunigas, be pastoracinės veiklos, daug laiko skiria bažnyčios remontui ir puošimui (5 pav.). Dvasininkas tampa savotišku statybininku ir remontininku. Monsinjoras, kalbėdamas apie dvasininko darbą parapijose, pažymi, kad kunigo darbas skirtas ne vien altoriui, bet ir administracijai, ūkiui, bažnyčios tvarkymui.

Kadangi sovietmečiu pastoracinė veikla buvo suvaržyta, tai dvasininkai didelį dėmesį skyrė bažnyčios vidaus ir išorės grožiui.

5 pav. Kunigas statybininkas ir remontininkas

Fig. 5. A priest who builds and repairs

Atvykęs į Daugailius, monsinjoras buvo nustebintas Bažnyčios būklės: stogas suvarpytas kulkų – žiojėjo net 240 skylių. Viduje buvo sprogę 8 sviediniai, tad sienos sudraskytos – reikėjo daug ilgo ir kruopštaus darbo. Pats klebonas skuto sienas, jas nupokostavo. Dirbdavo iki jėgų netekimo, be to, susižeidė stuburą. Toks darbas pakenkė širdžiai, kepenims. Tačiau klebonas dirbo tyliai, ramiai pats vienas. Mat jis turėjo remonto darbų praktikos iš Palėvenės, kur nuo ryto per visą dieną prieš bažnyčią įsikūrusioje kontorėje sėdėdavo milicininkas ir pro langą stebėdavo, kas darosi šventoriuje ir bažnyčioje, ar kas nors netalkina kunigui. O vienam, atėjusiam padėti, pagrasino nubraukti darbadienius.

Vertėtų pateikti pavyzdį, liudijantį okupacinės valdžios požiūrį į, atrodytų, būtinus darbus.

Daugailiuose už bažnyčios tvoros buvo senas, sukrypęs medinis tualetas, iš kurio visi nešvarumai veržėsi į keliuką. Klebonas su sesers Onutės vyru Antanu Grinka iškasė duobę (Antanas ją išcementavo) ir sumūrijo plytinį dvivietį tualetą. Po svaitės prisistatė Utenos rajono pirmininko pavaduotojas Labanauskas ir barė, kodėl be leidimo, be plano vykdo statybas. Klebonas P. Baltuška aiškino ir ginčijosi, sakė:

– Kodėl iki šiol niekas nematė, kad tualetas sukiužęs ir nešvarumai bėga į kelią ir kolūkio pievą?!

Pavaduotojas klebonui už tokį savivaliavimą grasino teismu. Tačiau viskas taip ir pasibaigė tik aprėkimu ir pagrasinimu, o galėjo būti ir kitokių pasekmių.

Remonto darbai vyko sudėtingai, ir ne tik dėl darbo jėgos trūkumo. Darbą sunkino medžiagų gavimas. Bet ir šį klausimą, talkinant kitiems kunigams, monsinjoras gebėjo išspręsti.

1972 m. dekoruotas Daugailių bažnyčios vidus, vėliau uždėtas naujas skardinis stogas. Cinkuotą skardą – 700 lapų – monsinjoras gavo iš Panevėžio – „paskolino“ monsinjoras Jonas Juodelis (1921 05 21–1947 06 29–2006 01 07)*. Be abejo, tai buvo fiktyvus skolinimas – dovana, tačiau sovietmečiu tokių dovanų negalėjo būti, viskas turėjo būti tiksliai dokumentuota.

1973 m. bažnyčiai buvo padaryti nauji suolai, 1975 m. – 14 antrųjų langų, trejos vidinės durys, cemento plytelių takas aplink bažnyčią, įsigytas metalinis tabernakulis (po apiplėšimo kun. Petro Baniulio sesers vyras Panevėžyje padarė plieninį tabernakulį su ypatingai sudėtingu užraktu). 1978 m. abiejose zakristijose įdėtos grindys.

1980 m., ruošiantis bažnyčios šimtmečio jubiliejui (bažnyčia pastatyta 1883-iais – „Aušros“ išleidimo metais (Spurgevičius 2008: 305–319)), lubos iš viršaus padengtos šildomąja stiklo vata, visiems bažnyčios langams užsakytos geležinės grotos. 1982 m. įstatyti antrieji langai, bažnyčios vidus iškaltas gražiomis lentelėmis – sunaudota 60 m³ medienos. Po lentelėmis, šilumai palaikyti, bažnyčios sienos išklotos dviejų sluoksnių šildomomis veltinio plokštėmis. Bažnyčios jubiliejiniais metais bažnyčia vėl nudažyta iš išorės.

* Prie kunigo pavardės nurodomos trys datos: gimimo, iššventinimo į kunigus ir mirties. Prie vyskupo – keturios: gimimo, iššventinimo į kunigus, konsekracijos į vyskopus ir mirties.

1985 m. bažnyčia antrą kartą nudažyta iš išorės. Po poros metų sutvarkyta varpinė, o 1987 m. nudažytas bažnyčios stogas ir įsigyti du šviestuvai, 1988 m. įdėtos bažnyčios durys, šventoriuje pastatyti du kryžiai, pertvarkyta elektra, pastatytas ūkinis pastatas.

1990 m. šventoriuje pastatytas paminklinis kryžius arkivyskupui M. Reiniui (6 pav.), bažnyčioje įrengtas tremtinių, kalinių, karo aukų stendas. 1995 m. nudažyti bažnyčios ir varpinės stogai, naujomis lentomis apkalti bokštai.

Daugailiuose sovietmečiu klebonas sutvarkė bažnytinius rūbus, procesijų aprangą ir kitus procesijų reikmenis, įsigijo 16 tautinių drabužių, vėliavų (buvo tik penkios, o klebono iniciatyva buvo pasiūtos ir išsiuvinėtos dar šešios), tris pagalvėles, pagaminta 20 klaupkelių adorantėms.

6 pav. Prie arkivyskupo M. Reinio tėviškės namo Madagaskare (Daugailių parapija) 2003 m. spalio 12 d. Iš kairės: mons. P. Baltuška, A. Panavas, kun. S. Kalvaitis, V. Valinčius, dr. A. Vasiliauskienė, R. Jurkevičienė, L. Jovarienė, Z. Mackevičienė ir A. Palskis

Fig. 6. At the house of M. Reinys in Madagaskaras (parish Daugailiai) on 12 October 2003. Left-hand: Mgr. P. Baltuška, A. Panavas, pr. S. Kalvaitis, V. Valinčius, Dr A. Vasiliauskienė, R. Jurkevičienė, L. Jovarienė, Z. Mackevičienė, A. Palskis

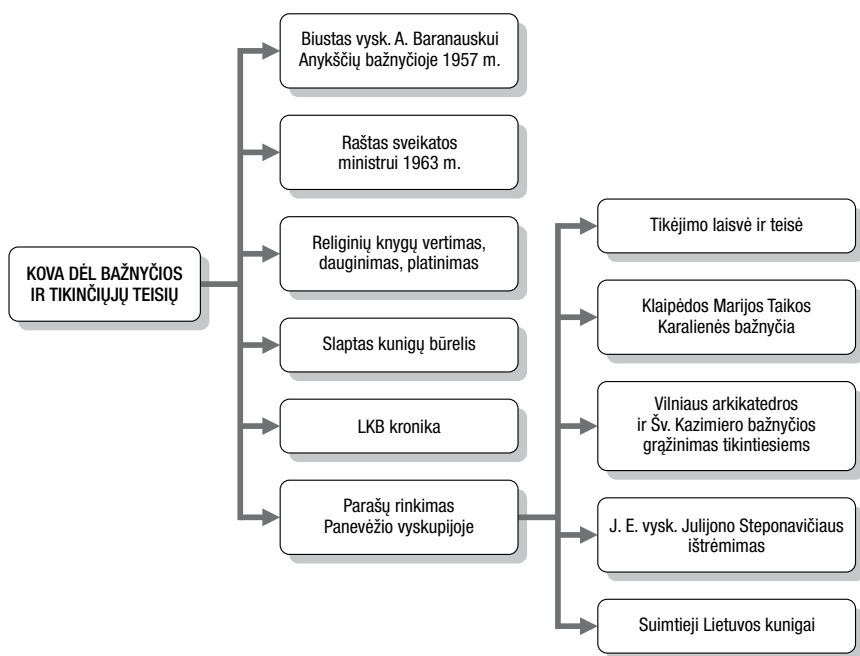
Dabar jau į trečią dešimtmetį įžengusioje nepriklausomoje Lietuvoje monsinjoras su liūdesiu konstatuoja: *Procesijai reikia 50 žmonių, deja, jų šiandieną laisvoje Lietuvoje trūksta... Sovietmečiu, kai buvo draudžiama, impulsyviai žmoguje veikė slaptas pasipriešinimas, matyt, dar ir senųjų nepriklausomos Lietuvos laikų dvasia tebegyvavo. Dabar – sunku prisikviesti. Dvasinis atšalimas! Sovietmečiu buvo daryta tai, kas tuo metu atrodė svarbiausia ir kas buvo galima. Žiūrint iš šių dienų pozicijos, gal buvo galima ir kitaip veikti, gal vienu ar kitu atveju kitaip pasielgtum. Bet dabar į praeitį jau žiūri turėdamas patirties, ko sovietmečiu labai trūko.*

Kova dėl Bažnyčios ir tikinčiųjų teisių ir laisvių

Monsinjoro P. Baltuškos dvasingumo kelias sovietiniais metais turėjo svarbią išraišką: kovą dėl Bažnyčios ir tikinčiųjų teisių ir laisvių (7 pav.). Į šią kovą kunigas įsitraukė dar būdamas vikaras.

Talkino statant biustą vysk. Antanui Baranauskui Anykščių bažnyčioje (1957 m.), rašė sveikatos ministrui raštą dėl draudimo kunigams teikti ligonių sakramentus Anykščių ligoninėje (1963 m.). Zarasuose, o vėliau Daugailiuose, organizavo religinių knygų vertimą, pats spausdino mašinėle ir platino artimiems kunigams.

Kun. P. Baltuška kovą dėl Bažnyčios ir tikinčiųjų teisių ir laisvių itin suaktyvino tapęs Daugailių parapijos klebonu. Tapo aktyvus Panevėžio vyskupijos slapto kunigų būrelio narys, rinko parašus po raštais-protestais sovietinei vyriausybei Lietuvoje ir Maskvoje dėl tikėjimo laisvės varžymų (vaikų katechizacijos), dėl uždarytų bažnyčių (Vilniaus arkikatedros, Šv. Kazimiero bažnyčios Vilniuje, paverstos ateizmo muziejumi, Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčios), dėl vyskupo Julijono Steponavičiaus ištrėmimo, dėl suimtų Lietuvos kunigų bei kitų tikinčiųjų. Monsinjoro P. Baltuškos pavardė randa ma Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos puslapiuose. Sovietinės valdžios atstovai ir Religinių kultūrų reikalų įgaliotinis jį įvardijo kaip aršią ir pavojingą asmenybę.

7 pav. Dvasinės kovos su sovietiniais okupantais išraiška
Fig. 7. An expression of mental struggle against Soviet occupants

Ryšiai su kraštiečiais

Dar sovietmečiu monsinjoras pradėjo susirašinėti su uteniškiais ir daugailiškiais, pasitraukusiais į Vakarų, į Ameriką. Gaudavo knygų. Siuntė ir jis pats. Profesoriaus jėzuito Antano Liuimos paprašytas, nusiuntė jam į Romą Lenino raštus. Tie sovietmečiu užsiėmę ryšiai labai išsiplėtė Lietuvai tapus nepriklausoma. Ne vienas laiškų autorius atvykęs į Lietuvą apsilankė Daugailiuose. Ir atvykdavo su dovanomis: knygomis, nuotraukomis, kurias monsinjoras mielai dovanojo Daugailių pagrindinės mokyklos muziejui.

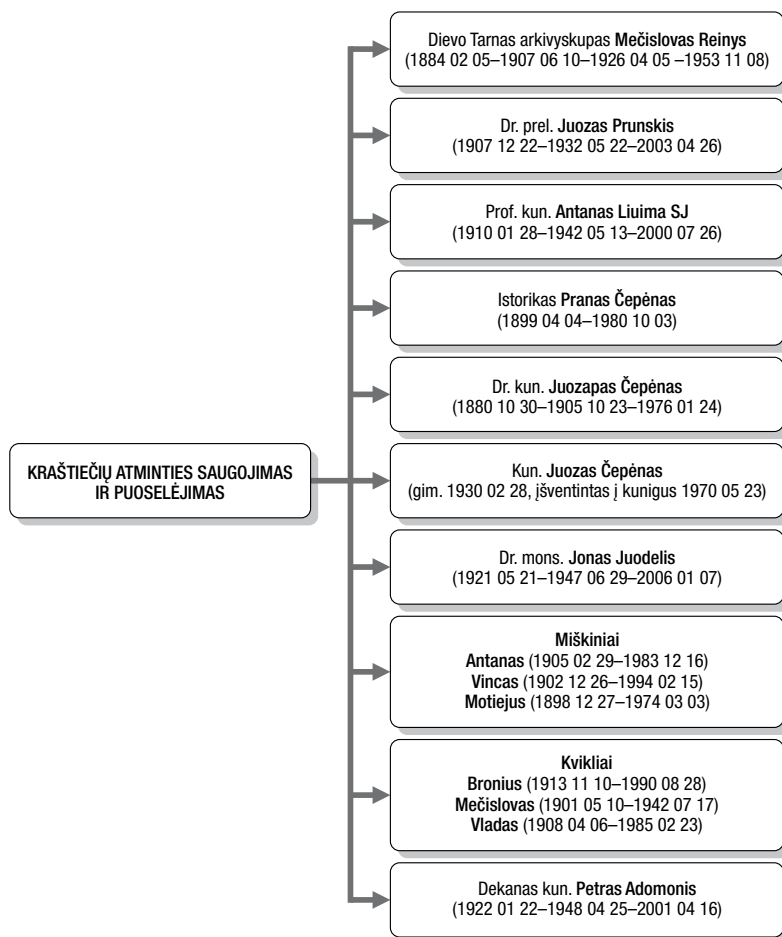
Kraštiečių atminimo saugojimas ir puoselėjimas

Mūsų tautos praeities, asmenybių įamžinimas – svarbus krašto kultūros suklestėjimo pagrindas. Monsinjero ir kitų dėka išgarsintos ne tik Utenos krašte, ne tik visoje Lietuvoje, bet ir už jos ribų tokios asmenybės kaip Dievo Tarnas arkivyskupas Mečislovas Reinys (1884 02 05–1907 06 10–1926 04 05–1953 11 08) (Baltuška 2003: 3), dr. prel. Juozas Prunskis (1907 12 22–1932 05 22–2003 04 26) (Kačerauskienė 1997: 5; Orentaitė 1999: 13; Vasiliauskienė 1999a: 588–603), prof. kun. Antanas Liuima SJ (1910 01 28–1942 05 13–2000 07 26) (Adomonis 1995: 3; Obelytė 2000: 3; Vasiliauskienė 2000a: 123–144), istorikas Pranas Čepėnas (1899 04 04–1980 10 03) (Jurkevičienė 2008: 621–624; Vasiliauskienė 2000c: 35–45, 78–79), dr. kun. Juozapas Čepėnas (1880 10 30–1905 10 23–1976 01 24) (Baltuška 2001: 88–90), kun. Juozas Čepėnas (gim. 1930 02 28, iššventintas į kunigus 1970 05 23) (Paškevičius 1995: 3; Vasiliauskienė 2005b: Nr. 183: 1, 9; Nr. 184: 9; Nr. 185: 9; Nr. 186: 9), dekanas kun. Petras Adomonis (1922 01 22–1948 04 25–2001 04 16) (Vasiliauskienė 1998: 4), dr. monsinjoras Jonas Juodelis (1921 05 21–1947 06 29–2006 01 07) (Vasiliauskienė 2001: 272), Miškiniai: Antanas (1905 02 29–1983 12 16), Vincas (1902 12 26–1994 02 15) ir Motiejus (1898 12 27–1974 03 03), Kvikliai: Bronius (1913 11 10–1990 08 28), Mečislovas (1901 05 10–1942 07 17) ir Vladas (1908 04 06–1985 02 23) bei kiti (8 pav.).

Jiems organizuojami įvairūs renginiai: šventiniai vakarai, popietės, paskaitos, mokslinės konferencijos. Kiekviename tokių renginių monsinjoras geba pasakyti svarų, tautklų žodį, pateikti tų asmenybių patrauklių sektingų gyvenimiškų pavyzdžių.

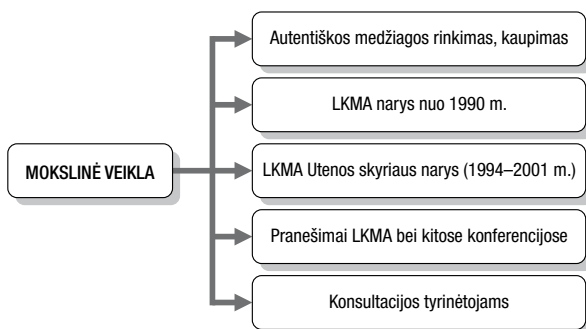
Mokslinė veikla

Monsinjero mokslinėje veikloje išskyrėme kelias kryptis: pirmiausiai tai autentiškos medžiagos rinkimas, kaupimas ir saugojimas, pradėtas dar giliu sovietmečiu (9 pav.). Tik monsinjoro dėka turime arkivyskupo M. Reinio laiškus, rašytus iš Vladimiro kalėjimo (Vasiliauskienė 2005a: 156–171), nuotraukas ir keletą asmeninių šio Dievo Tarno daiktų, kuriais monsinjoras gerokai papildė Daugailių pagrindinės mokyklos muziejų (muziejui vadovauja mokytoja metodininkė Rita Jurkevičienė).

8 pav. Dėmesys kraštiečiams

Fig. 8. Concern for his fellow countrymen

9 pav. Monsinjero P. Baltuškos mokslinė veikla

Fig. 9. Mgr. Petras Baltuška's scholarly activity

Monsinjoras tapo vienu aktyvių LKMA Utenos skyriaus kūrėjų bei šio skyriaus nariu. Skyrius įkurtas 1994 m. ir veikė iki jo pirmininko dekanu kun. Petro Adomonio mirties – iki 2001 m. Kaip LKMA narys, monsinjoras dalyvavo Katalikų akademijos renginiuose ne tik Utenos krašte, Panevėžio vyskupijoje, bet ir kitose Lietuvos vietose.

Mokslinė veikla, kraštiečių įamžinimas glaudžiai susiję su organizaciniais darbais. Be jau minėtos pagalbos mokyklos muziejui, monsinjoro iniciatyva nepriklausomybės metais buvo pastatyti koplytstulpiai (Vasiliauskienė 2000b: 4), kryžiai, organizuotas ne vienas savanorių, palaidotų Daugailių parapijos kapinėse paminėjimas (Vasiliauskienė 1999b: 2). Akcentuotina, kad monsinjoro iniciatyva spaudai parengtos knygos: Lelliotte „Gyvenimo problemos sprendimas“; „Arkivyskupas Mečislovas Reinys“; Gerhardo Krolio „Jėzaus pėdomis“.

Būtina paminėti ir pedagoginį darbą. Monsinjoras tapo vienu pirmųjų Panevėžio vyskupijoje dvasininkų, nuo 1990 m. pradėjusių dėstyti tikybą mokyklose. Dirbo net penkiose: Daugailių, Baibių ir Vajasiškio pagrindinėse, Juknėnų ir Radeikių pradinėse mokyklose. Monsinjoro iniciatyva 1992 m. Daugailių pagrindinėje mokykloje buvo įkurtas tikybos kabinetas. Mažėjant mokinių skaičiui, Vajasiškio mokykla tapo pradine, o po kurio laiko, kaip ir Juknėnų bei Radeikių pradžios mokyklos, buvo visai uždaryta. Tad dabar iš buvusių 5 mokyklų kol kas veikia dvi: Daugailių ir Baibių. Tikybą jau senokai dėsto katechetė Giedrė Lukauskienė, sulaukdama nuoširdaus monsinjoro dėmesio.

Itin svarbu, kad monsinjoras, net ir sulaukęs garbaus amžiaus, kamuojamas ligų, nuoširdžiai ruošiasi kiekvienam pamokslui, ieško žymių teologų bei kitų mokslų sričių žinovų posakių, kuriuos galėtų pritaikyti nūdienai ir pacituoti, apmąsto, kokius galima pateikti gyvenimo pavyzdžius. Kun. P. Baltuška geba į pamokslus įterpti poezijos posmus, literatūrinius vaizdelius. Ruošiasi pamokslams, nors ir žino, kad žiemos metu į šaltą bažnytelę susirinks vos keli žmoneliai. Toks išsiskynijęs pareigos jausmas – puikus pavyzdys jauniems, dvasininko keliu pradėjusiems žengti kunigams, gebantiems Mišių aukai skirti 15–20 minučių. Kunigo pamokslai, liudijantys dvasininko erudiciją, itin prasmingi – atlieka didžiulį šviečiamąjį ir ugdomąjį darbą, ne vienas jų išspausdintas periodinėje spaudoje.

Nors daugailiškai, kaip teigia monsinjoras, uždaro bei gana šaltoko būdo, tačiau parapijiečiai turi ir daug nuoširdumo. Klebonas išgyvena, jo didžiausias rūpestis ir širdies skausmas – tuštėjantys kaimai, negausus tikinčiųjų būrelis bažnyčioje. Dabar Daugailių gyventojų skaičius nesiekia 400, o 1941 m. jų buvo 2214. Likę seni, nebepajėgūs, kurių vaikai išvažiavę kitur, įsidarbinę didmiesčiuose, tad kaimuose stovi tuščios gryčios. Nuoširdžiai tikėdamas Lietuvos atsigavimu, monsinjoras ragina visus kantriai ir su pasiaukojimu dirbti ir savo darbais prašyti Dievo palaimos.

Dar 1938 m. Juozas Žagrakalys, kalbėdamas apie religinio atgimimo šaltinį, „Tiesos kelyje“ rašė: *Mes turime ieškoti religinio atgimimo versmės, turime kasty per uolas, laužti granitą, kad prieitume tą atgimimo šaltinį, iš kurio trykštų tyras, visą religinį gyvenimą gaivinantis vanduo. Šio šaltinio pirmųjų gyslų mes norėtume paieškoti ir pačioje kunigijoje. Mes visi turime išvien atgimti, vieni kitus paremti, kiekvieno darbą reikiamu būdu įvertinti. Čia turi eiti ramstis prie ramsčio, viens už kitą tvirtesnis, viens už kitą reikalingesnis. Tik tuo būdu, sutelktiniu ir aktyviu, skubiu ir neatleidžiamu, pasiryžusiu ir išteisinančiu veikimu mes pasieksime savo tikslą* (Žagrakalys 1938: 691).

Monsinjoro Petro Baltuškos veiklos svarba

Nedidelio miestelio klebono Petro Baltuškos plačiašakė veikla buvo įvertinta ir Bažnytinės vadovybės, ir pasaulietinės valdžios.

Vyskupas Juozas Preikšas, įvertindamas kunigo Petro Baltuškos nuopelnus, 2001 m. spalio 15 d. jam suteikė garbės kanauninko titulą, o vyskupo Jono Kaunecko teikimu, 2006 m. liepos 14 d. Šventasis Tėvas Benediktas XVI kan. P. Baltušką paskyrė Jo Šventenybės kapelionu – monsinjoru (Baronienė, Vertelka 2007: 1; Vasiliauskienė 2007: 1–3).

Lietuvos valstybė 2004 m. kun. P. Baltušką apdovanojo Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi, kurį liepos 6 d. įteikė laikinai ėjęs prezidento pareigas Artūras Paulauskas (Vasiliauskienė 2004: 1–2). Tai pirmasis nedidelio miestelio dvasininkas, sulaukęs tokio aukšto valstybinio įvertinimo.

Monsinjoro P. Baltuškos dvasingumo kelio kryptys (vietoje išvadų):

1. 1954 m. rugsėjo 12 d. vyskupas Kazimieras Paltarokas P. Baltušką įšventino į kunigus.
2. Vikaru dirbo trijose parapijose: Palėvenėje (1954–1956 m.), Anykščiuose (1956–1964 m.) ir Zarasuose (1964–1970 m.).
3. Nuo 1970 m. – Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios klebonas.
4. Iš 56 kunigystės metų 36 metus dirbo sudėtingu sovietinės okupacijos laikotarpiu.
5. Daug nuveikė remontuodamas bei puošdamas bažnyčias.
6. Daug sumanumo panaudojo statydamas parapijose Gyvąją Bažnyčią.
7. Kova dėl Bažnyčios ir tikinčiųjų teisių ir laisvių – svarbi kryptis dvasingumo kelyje.
8. Monsinjoras – aktyvus idėjų generuotojas ir organizatorius keliant iš užmaršties ir įamžinant kraštiečių bei kitų žymių asmenybių atminimą.
9. Efektyvi dvasingumo sklaidos kryptis – pedagoginė monsinjoro veikla.
10. Aktyvus dalyvavimas Lietuvių katalikų mokslo akademijos Utenos skyriaus kūrime bei veikloje:
 - a) pranešimai,
 - b) pasisakymai,
 - c) straipsniai rajoninėje bei respublikinėje periodinėje spaudoje.
11. Bažnytinė vadovybė, įvertindama kun. Petro Baltuškos nuopelnus, 2001 m. spalio 15 d. suteikė jam kanauninko titulą.
12. 2004 m. liepos 6 d. kanauninkas P. Baltuška apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi.
13. 2006 m. liepos 14 d. Šventasis Tėvas Benediktas XVI kan. P. Baltušką paskyrė Jo Šventenybės kapelionu – monsinjoru.

Literatūra ir šaltiniai

- Adomonis, P. 1995. Paminėtas kun. prof. A. Liuimos SJ jubiliejus, *XXI amžius* 11: 3.
- Baltuška, P. 1993. Pagarba ir niekšybė, *XXI amžius* 101: 5.
- Baltuška, P. 1996. Lietuviška giesmė Betliejuje, *XXI amžius* 1: 4.
- Baltuška, P. 1997. Prelato J. Prunskio jubiliejų prisimena kraštiečiai, *XXI amžius* 67: 4.
- Baltuška, P. 2000. Tarp šviesulių ir tamsos, *Žemės druska*, vasaris: 13–15.
- Baltuška, P. 2001. Kokį aš prisimenu kun. J. Čepėną, iš *Filosofijos daktaras kunigas Juozapas Čepėnas*. Sud. A. Vasiliauskiene. Vilnius, 88–90.
- Baltuška, P. 2003. Pagerbs arkivyskupą Mečislovą Reinį, *Utenis* 84: 3.
- Baltuška, P. 2008. Daugailiuose dirbę kunigai, iš *Daugailių kraštas ir žmonės*. Sud. R. Jurkevičienė, R. Mališauskas. Utena: Indra, 320–324.
- Baronienė, D.; Vertelka, B. 2007. Dviems kunigams – garbingi titulai, *Katalikas* 2: 1.
- Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios archyvas. Krikšto, Santuokų, Mirties registravimo knygos (1970–2010).
- Jurkevičienė, R. 2008. Istorikas Pranas Čepėnas, iš *Daugailių kraštas ir žmonės*. Sud. R. Jurkevičienė, R. Mališauskas. Utena, 621–624.
- Kačerauskienė, A. 1997. Su Dievo meile širdyje, *XXI amžius* 90: 5.
- Obelytė, J. 2000. Iškilmingai paminėtas garbingas profesoriaus kunigo Antano Liuimos SJ jubiliejus, *Utenis* 20: 3.
- Orentaitė, A. 1999. Konferencija dr. J. Prunskiui pagerbti, *Apžvalga* 2: 13.
- Paškevičius, A. 1995. Praėjęs persekiojimų kančias 25-ąsias kunigystės metines švenčia kun. J. Čepėnas, *XXI amžius* 51: 3.
- Spurgevičius, P. 2008. Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčia, iš *Daugailių kraštas ir žmonės*. Sud. R. Jurkevičienė, R. Mališauskas. Utena, 305–319.
- Vasiliauskiene, A. 1998. Utenos dekanui Petrui Adomoniui – Auksinis kunigystės jubiliejus, *Draugas* 117: 4.
- Vasiliauskiene, A. 1999a. Daktaro prelato Juozo Prunskio kunigystės 65-mečio ir amžiaus 90-mečio jubiliejiniai renginiai, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. 14 tomas. Vilnius: Katalikų akademija, 588–603.
- Vasiliauskiene, A. 1999b. Zarasų kautynių pergalės 80-mečio minėjimas Daugailiuose, *Voruta* 27: 2.
- Vasiliauskiene, A. 2000a. Ilgametis LKMA pirmininkas Antanas Liuima, *Soter* 3: 123–144.
- Vasiliauskiene, A. 2000b. Kopyltstulpis prie mokyklos, *XXI amžius* 75: 4.
- Vasiliauskiene, A. 2000c. Pranas Čepėnas: gyvenimo ir veiklos bruožai, *Istorija*. 45: 35–45, 78–79.
- Vasiliauskiene, A. 2001. *Monsinjoras Jonas Juodelis*. Vilnius: Regnum Fondas. 272 p.
- Vasiliauskiene, A. 2002. Kanauninkas Petras Baltuška – religinės kultūros puoselėtojas, *Rytų Lietuva: visuomenės ir socialinių grupių raiška bei sąveika*: straipsnių rinkinys. Sud. ir ats. red. A. Čiužas. Vilnius, 305–329.
- Vasiliauskiene, A. 2004. Valstybė įvertino dvasininko veiklą, *Utenos apskrities žinios* 81: 1–2.
- Vasiliauskiene, A. 2005a. Arkivyskupas Mečislovas Reiny: laiškai iš Vladimiro kalėjimo, *Genocidas ir rezistencija* 2: 156–171.
- Vasiliauskiene, A. 2005b. Kunigas Juozas Čepėnas: pavėluota kunigystė, *Lietuvos aidas* 183: 1–9; 184: 9; 185: 9; 186: 9.
- Vasiliauskiene, A. 2007. Pagerbti vyskupijos dvasininkai, *XXI amžius* 4: 1–3.
- Vasiliauskiene, A. 2010a. Monsinjoras Petras Baltuška mokslininkų akiratyje, *Utenis* 50: 3–4.
- Vasiliauskiene, A. 2010b. Monsinjoro Petro Baltuškos dvasingumo kelias, *Utenis* 52: 4–5.
- Žagrakalys, J. 1938. Religinio atgimimo šaltinis, iš *Tiesos kelias* 10: 689–691.

MONSIGNOR PETRAS BALTUŠKA: THE ROAD OF SPIRITUALITY (1970–2010)

Aldona Vasiliauskienė

University of Šiauliai, Vilniaus g. 88, LT-76285 Šiauliai, Lithuania

E-mail: aldona.vasiliauskiene@rstc.vu.lt

Summary. Mgr. Petras Baltuška, the son of Barbora Vebrinytė (1908–1999) and Rapolas Baltuška (1888–1933), was born on 20th November 1930 in the village of Užkálniai in the parish of Ramygala. In 1950 – 1954 he studied at the Interdiocesan theological seminary in Kaunas. After graduation on 12th September 1954 he was ordained a priest by bishop Kazimieras Paltarokas. Mgr. Petras Baltuška for sixteen years worked as a vicar in three parishes: St. Dominic, Palevenė (1954–1956), St. Apostle Evangelist Matthew, Anykščiai (1956–1964), and the Assumption of the Virgin Mary, Zarasai (1964–1970).

Mgr. Petras Baltuška has been a pastor of the St. Antonio of Padova church in Daugailiai for forty years since his appointment to these responsibilities in 1970. Apart from these four main parishes, he has been doing pastoral ministry to other neighbouring parishes. For thirty-six years out of his fifty-six years of the priesthood he worked in the hard times of Soviet occupation.

The current year is jubilant for Mgr. Petras Baltuška. He is celebrating his 80th birth anniversary. Forty years, or half of his life-time, have been in service to the land of Daugailiai and its people.

Petras Baltuška is an ingenious constructor of the Living Church. His activities involve: Mass celebration, homilies, visits to parishers, preparing children for the Sacraments (First Confession, First Holy Communion, Marriage), administering the Sacraments (Baptism, Marriage, Extreme Unction). He has accomplished considerable work of repairing, decorating churches and carrying out various household duties.

During the Soviet time the Monsignor had joined in the fight for the rights and liberties of the Church, and when the Independence was restored, he was among the first priests in the diocese of Panevėžys to go to schools to teach religion. Mgr. Petras Baltuška is a vigorous generator and producer of ideas for bringing back from oblivion the memory of the fellow countrymen and other distinguished persons and its preservation. He joined with others in establishing a branch of the Lithuanian Catholic Academy of Science in Utena and takes an active part in its activities (reports, papers, discourses, contributions to the local and national press publications).

Rev. Petras Baltuška has attracted attention of the Church authorities for his efficient involvement in nurturing spirituality.

On 15th October 2001 the Church authorities conferred a title of Canon on him for his distinguished merits. On 14th July 2006 the Holy Father Benedictus XVI designated Can. Petras Baltuška as his Holiness' Chaplain – monsignor.

On 6th July 2004 Petras Baltuška was awarded a Cross of the Knight of the Order of the Lithuanian Grand Duke Gediminas. He is the first parson of a small Lithuanian village, Daugailiai, on whom an Order of Gediminas has been conferred.

Keywords: Petras Baltuška, priest, monsignor, Daugailiai, the St. Antonio of Padova church, parish.

Aldona VASILIAUSKIENĖ. Humanitarinių mokslų daktarė, istorikė, Šiaulių universiteto vyriausioji mokslo darbuotoja. Tyrinėja lietuvių katalikiškąjį intelektualųjį sąjūdį ir svarbiausias jį vianiančios institucijos – Lietuvių katalikų mokslo akademijos – veiklą (išskirtinis dėmesys skiriamas arkivyskupo M. Reinio asmenybei) bei Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino istoriją.

Aldona VASILIAUSKIENĖ is a Doctor of Humanities (History) and a senior research worker at the University of Šiauliai. Her field of studies covers Catholic Intellectual Movement and the Lithuanian Catholic Academy of Science which is a chief unifying institution (with an emphasis on Archbishop M. Reinyš) and the history of the Order of St. Basil the Great.